

Megjelenik minden csütörtökön sokféle képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Elfizethetni minden postahivatálnál és könyvarusnál. Hirdetések díja: 4 hasabonpett sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: mézáros utca 2. szám., 2-dik emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

A magyar határörvidék s a határörök.*)

A magyar határörvidékről, ezen sajátosság, mai viszonyaink közt többé fönn nem állható intézményről s a határörvidékekről, sz. István koránáján ezen ha nem is legdrágább, de mindenesetre érdekes részéről több ízben volt szó e lapokban s utolszor azon ízben, midőn ezen részek polgárosítása szóba került. Ujabbán, az ogulini s rakovici fegyveres zendülés következtében, a figyelem ismét rájuk irányult s így tán nem tesszünk fölösleges dolgot, ha képeken s leírásokban megint szólunk róluk.

A határörvidék, mely keskeny szegélyként vonúl el Törökország, aztán Szlavónia, a Bánság és Horvátország között, Európa egyik legsajátságosabb intézménye, melynek alapeszméjét másutt is utánozták, de nem nagy sikerrel. Az erdélyi határörvidék megszűnése óta, mely Erdélybe visszakezlezetett, a magyarországi határörvidék mintegy 600 négyszög mértföldnyi területet foglal el, körülbelül egy milliónyi szláv ajkú, részben rom, katolikus, nagyobb felében görög nem-egyesült hitvallású lakossal; mindazáltal van néhány ezer görög-katolikus és kevéske protestáns határör.

A határörök hivatása és a tartomány keskeny volta nem kedvezhetett sem ipar, sem kereskedelmi vállalatoknak; s a határör ezenkívül a miatt, hogy falvai nagyon távol esnek egymástól, gyakran képtelen volt öltözetét s házi eszközeit is maga készíteni, minél fogva a határörvidéki kerületek nem sok előnyt nyújtottak a kereskedelemnek. Másrészt a határörök szorgalmas gyümölestermelők, kertészek, szorgalmas földművesek, jó házigazdák és kitartó, hű katonák.

Ezen katonai telepítvényesek állandó hadsereget képeztek, melyből 50,000 folyton fegyverben állott, míg további 200,000 mindig könnyen mozgósíthatott. Zsoldot készpénzben csak akkor huztak az államtól, ha elvitték őket szülőföldjükről.

E helyett földbirtokot, adómentességet, szabad fajzást és köz-legelőt élveztek.

A határöröknek 1850-ig nem volt birtokuk, hanem csak az állam épületeinek s földjeinek éltek hasznélvezetében, de a magyar nemzet 1848-ban szabad akaratából fölszabadítván a jobbágytságot, az absolutisztikus kormánynak — mely forradalmunk ellen fölhasználta volt a határörök-

tenie s így a Határörvidékre nézve különbséget tett az el nem idegeníthető törzsvagyonra s az eladható földekre vonatkozólag, sőt némely esetben a polgári törvények alkalmazhatóságát is megengedte.

A határör úgy háborúban, mint békében, szülőföldjén s annak határain túl is husz éves korától kezdve volt katonaköteles s ezenkívül fönn kellett tartania bizonyos határörvidéki intézményeket, a miért lakháza s gazdasági épületei tulajdonaiá váltak. A legelők és szántóföldek a községéi, az erdők pedig az államéi maradtak, mely azonban épület- és tüzelőfát ingyen szolgáltatott a határöröknek. A határörök egyenruhát, fegyvert s löszereket az állam adott.

A határörvidéki kerületekhez még tizenkét város is tartozik, úgynevezett szabad katonai községek, melyeknek földadata a határör által szükségelt kézműcikkeket és kereskedelmi árukat előállítani, minél fogva ezen városokban, melyekben az ezred, dandár vagy osztály törzse feküdt, némi ipar és kereskedelemmel lehetett találkozni. Fehértemplomban például filandákat találhatni a nyers selyem-gubók legombolyítására. Jaszénovácon hajógyárat, vászon- és gypatszövőszékeket, pipaégetőket, timárokat, vargákat, esztergályosokat és asztalosokat. Karán-Sebesnek, Zimónynak, Karlócának, Kosztanicának és Zengnek élénk kereskedése van Törökország felé; Zengnek ezenkívül népes vásárai, Glinának jelentékeny barom-vásárai, Topuskónak ásványfürdője, Karlócának pedig vizahálászata és külföldön is híres vörös bora van.

A tulajdonképeni határörvidék alapját Zsigmond király vetette meg a zengi kapitányság fölállításával, II. Lajos pedig tovább fejlesztette. I. Ferdinánd összeszedte a törökök elől menekvő szerbeket, horvátokat és oláhokat, földeket

Lovas szerzészán a horvát-tót határörvidéken.

adott nekik hasznélvezetre, fölmentette őket az adófizetéstől és rájuk bízta a határok védelmét.

1580-ban morlások s oláhok telepedtek meg Horvátországban, kiknek II. Ferdinánd 1597-ben mintegy 50 elhagyott erődöt adott át. II. Rudolf vallásszabadsággal s adómentességgel ajándékozta meg, mire a leteleplők száma csakhamar annyira növekedett, hogy már 1699-ben három örvidéki gene-

*) A határörvidékeknek, Horvát-, Tótországban s Dalmáciának tudunkkal nincs oly kimerítőbb magyarnyelvű monographiája, melyből a korona ezen országait népségre, helyrajzilag s történelmileg tüzetesebben megismerhetnők. A külföldi irodalmi művekből is jobban megismerhetjük a szereszen Bornut avagy Vanconverlandot, mint határörvidékünket. Hazai etno-topographiánk ezen hiányát már e lapok volt szerkesztője is

ralátus katonailag szerveztethetett, melyek a Bánságot és Horvátországot szegélyezték. Ehhez csatolta I. Lipót 1702-ben a tótországi határvidéket s Mária Terézia 1763-ban a csajkásokat s 1764 és 1766-ban a székely és oláh határ-erzedekeket. Ujabb időben, hazai törvényeink ellenére, a bécsi kormány elszakította a határvidéket Magyarországtól s 1849-ben külön tartományává alakította, mely eleinte három, később két katonai parancsnokság alá helyezte: a horvát-szlávóniai alá tíz ezred-területtel, s a szerb-bánsági alá négy ezreddel s a csajkások kerületével.

A határvidéki szolgálat igen fáradságos s igen nagy éberséget és pontosságot igényel, bárha ez ma már felesleges, nem kellvén többé tartani a törökök betörésétől; a mi pedig a ragályok behozatalát s a csempészet megakadályoztatását illeti a tapasztalás bizonyítja, miként arra nézve ezen költséges intézkedés sem sikeres. Az egész, kétszáz mérföldnél hosszabb határon hat-hat emberből álló őrségek vannak, egymástól csak annyira, hogy kiáltozásaikat kölcsönösen meghallhassák s egymást láthassák; távolabb mögöttük, az őrházban erősebb csapatka van s ezek mögött a század faluja, melyben a tiszt lakik a többi határőrrel.

Az előőrsi lánczon végig éjjel-nappal őrzőjáratok cirkálnak, megvizsgálódnak, vajjon mindenütt pontosan felelnek-e meg a szolgálatnak. Ezen őrzőjáratok számára a határok hosszában külön utak készítettettek, némely helyütt igen nagy fáradsággal s költséggel, mert a mocsárokat s folyókat át-hidalni, a hegyszakadékokat összekötni s a meredek sziklákat megjárhatókká kellett tenni. Sok helyütt az őrk magas hegyeken s kinyúló sziklák tetején vannak, honnan a vidéket messzire beláthatják. Magasban, kopár sziklákön pillanthatjuk meg az őrházakat vagy „*esárdákat*“, melyek csak egyszerű szalmayosolyával s néhány fapaddal vannak ellátva, meg-megrohánva a szelek által, elkülönözve a világtól. Míg a hegyeken levő határőrnek a viharoktól és hidegtől kell szenvednie, addig a mocsáros lapályok őreit forróság, áradások, szünyogok és ártalmas kigözülgések bántják. Ezek gunyhója (itt „*esárda*“) bús-magánosan áll cölöppjein, csapkodva a hullámok által. Midőn eltávozt az őrt ide hozott sajkja éberszemmel tekint végig folyton a vizen, hogy engedelmé nélkül senki se közelíthesse a partokhoz. „Megállj! megállj!“ kiált, a mint valami ellenséges csapatot pillant meg. Ha a megszólitott nem engedelmeskedik, az őr azonnal kisüti fegyverét. Az őrség azonnal talpon van, szintén kisüti fegyverét, megszólaltatja a mozsarat s meggyújtja a vészpóznára kitűzött számaesóvát, hogy a főörsöt s tisztjét e jelekkel előhívja. S ime mint megannyi szentjános-bogár, a határ hosszában hihetetlen gyorsasággal lobbannak föl egymásután a számaesóvák, mozsarak durrognak, futárok sietnek a zászlóalj törzséhez, innen mások az ezredek és táborokhoz, az egész határ mozgásba jön, századok és zászlóaljok a gyűlöhelyekre sietnek ezren meg ezren lesznek rövid idő alatt esataké-szen. Háborus időben, vagy midőn keleten dög-vész avagy kholera dühöngött, a cordon-öröket megkettőztették, hogy a határokon senki se lopózhassék át.

A határőrök mellett a *szerezsánok* is ellenőrzik a határőrségi szolgálatot, a tartomány esendőreiként rablókat, csempészeket és katonai szökevényeket hajhászván. Vörösköpenyes tarkabarka alakjaikra jól emlékszünk az 1848—49-dikei időkből, habár az akkori szerezsánok közt volt elég szerbiai önkényes, kiket a jó Karagyorgyevics fejedelem küldött ellenünk, a miért maiglan élvezi vendégszeretetünket. A szerezsánok összes száma mintegy ezer emberre rug s ezek az egész határőrségi területen cirkálnak. Ezredesüket basinak nevezik, mi törökös eredetükre mutat. Háboruban embertelen kegyetlenség jellemzi őket.

Hogy azonban az ország alvidékének nagy folyamai is biztosítottassanak, melyeken a háborús

időkben a török gyakran intézett volt hajórajjal is támadást, azért a bécsi kormány a Duna és Tisza összefolyásánál képződő háromszögbenlakozó szerbekből *csajkás-zászlóalj* alakított, ezekre bízva a dunai flotta megnépesítését. Ezen, vágó-szurnyos löfegyverrel és karddal fegyverzett edzett határőrök beszállanak a *csajkák*nak nevezett, apró, evezős és vitorlás gályákba, nagy-gyorsan mozogván a fejedelmi folyamon föl- és lefelé. A csajkán nagysága szerint 2—36 evezős és 1—8 mozsár-ágyú van. A csajkások zászlóaljának kerülete azelőtt a tótországi határvidékekhez tartozott, a Bach-uralom alatt azonban a szerb-bánsághoz csatoltattott. Ezen kerületnek főhelyét a folyó, mocsárok és hegy által természetes erőddé alkotott Titel képezi, melynek a dunai flotta számára nagyszerű arsenálja s hajógyára volt. A *csajkások* máskép „*naszádosok*“ függő cirkálnak ágyus hajócskáikon a Dunán, de gyakorlattal bírnak álló s hajó-hidakat is verni, nagyobb hadesapatokat átszállítani, s a nagy áradások alkalmával az összeköttetést az egyes határőrségi állomások közt föntartani.

A magyarországi vagyis bánsági határvidék lakosainak száma a kétszázézeret meghaladja; nevezetesen helyei: Pancsova, Uj-Palánka, Ó-Orsova, Karán-Sebes és a római fürdőiről híres Mehádia, hol jövő évben a magyar orvosok és természetvizsgálók évi vándorgyűlése fog tartani. — A tótországi határvidék a csajkások vidékével együtt mintegy 250,000 lelket számít; jelesebb városai: Pétervárad, Titel, Zimony, Karlóca, Bród, Ó- és Uj-Gradiska. A horvátországi határvidék mintegy 500,000 lakosságával következő nevezetesebb városokat bír. Carlopago, Zeng, Petrimia, Kostanica s Belovár. Az egyik polgárosított ezred területe tudvalevőleg Belovár-megye nevet kapott.

Klaus Gróth dala iből.*)

I.

A puszta sár.

Sírkert zugában hársfa áll,
Alatta kedves, ifju pár...

Szunyadnak ott, álmognak ott,
Várják a végső nagy napot...

És apja szolt: Leányom oly dús,
Hogy bírja őt egy árva koldús?

És anyja szolt: Leányom angyal,
Hogy ékesitem durva ronggyal?

S a lányka szolt: Hát ég veled!
Már máshoz adnak engemet!

„Nem, nem, soha! Nem türom én,
Ha még e perében halni lé!”

Segély, tanács hiába volt —
A lány, az ifju haldokolt...

Ah! elkóvették mindaketten!
Aludjatok mély, néma esendben...

S a nagy napot várjátok el,
Hol isten ébreszt újra fel...

Bús öszi szél vágta vadúl —
Sok, sok virágot össze dúl...

II.

Kiszolgált

Úgy szerette őt az ifju,
S oly szelid, szép volt a lány...
Az öreg járt két morogva:
Még csak ez vón hátra, lám!

Batyuját fölvette lassan,
Bús szemében néma köny...
Az öregnek „adj istent” mond,
A fiúnak: köszönöm!

* Klaus Gróth neve aligha fordult még elő írodalmunkban, pedig nagyon megérdemelné, hogy műveivel foglalkozzunk, mert költségete szép, igaz és eredeti. Gróth a legkínzóbb schleswig-holsteini költő. Dalaival Burnsre emlékeztet. Balladájában meglepő a kidolgozás tömörsége s a tartalom gyöngéd bája. A. E.

Fájdalomtól összeomlik
Ott a esődes kert alatt...
Az öreg jár-kél morogva —
Fia szíve megszakadt...

III.

Jánosom.

Voltánk kiesik még, Jánosom,
Mint egykoron, tudod?!
A szürten álltunk, Jánosom,
S a vén idő futott...
Lenn tündökölt a néma föld,
S-fejünk felett a hold —
Hangos tücsök rezgő dala
Szívünk zenéje volt.

Ölembé lankadt, Jánosom,
Szép szöke, kis fejed...
Ah! mindez eltűnt, Jánosom,
Csak álmognak illet...
A végtelen síkság fölől
Dalt zengett a szél,
Egy-egy kanász nótája volt —
Emléke most is él!

Még olykor-olykor fellobog
A régi-régi láng...
S boldog leszek, mint egykoron
Mikor kiesik valánk...
Körülkentek lázasan?
Velem vagy újra tán?
De nem te vársz, óh! Jánosom,
Csak köny, sohaj, magány!

Abrányi Emil.

A nagy diófa.

— Elbeszélés. —
(Vége.)

Az utcán a Hegyesyék eselődje állt, hányva magára a keresztet és jajgatva, hogy csak esőpp hija, és a fa majd agyonütötte. Partosné és Kálmán a léces kertről szemlélték a rombolást.

— Hát mit jársz ilyen időben az utcán? — kiáltott rá Kálmán.

— Épen a tekintetes Partos urhoz akartam menni ezzel a levéllel.

A leány benyújtotta a lécek közt a levelet, melyet Kálmán rögtön felbontott és elolvastott.

— Anyám, ez téged is érdekel, olvasd el. A levelet Hegyesy írta, és tudatta, hogy nejét lebeszélte a pörről, s részükről semmi alkalmatlankodás nem fog történni a diófa miatt.

— Nincs kedvem megköszönni ezt a nagylelkűséget, — szolt Partosné durcásan. — Ujabb dolgok is történtek a diófával, s talán már másképen határoztak oda át.

— Nem szomszéd asszony, — válaszolt Hegyesy, — én soha sem változtatom meg szavamot.

Hegyesy egy hosszú kampóval jött ki az utcára, hogy a diófa ágát levonszolja háza tetejéről, s tisztán hallotta Partosné megjegyzését.

— Megbocsásson Hegyesy ur, — válaszolt Kálmán, — de azt nem türhetem, hogy ne segítsék. Hej Márton, hozd elő csak a létrát, meg tí többiek is jöjjetek segíteni. A mi dolgunk lesz jóvá tenni a bajt, a mint tudjuk. Nem történt e valami nagyobb veszedelem?

— Nem, hála istennek.

Partosné esodálkozva tekintett fiára s nem tudott szólni egyetlen hangot sem.

A nyitva hagyott lécajton egy ürge kis eb futott be, egyenesen Kálmánhoz, s végig ugrándozott körülette, mint a hogy e hűséges állatok tesznek azokkal, kiket jól ismernek, de már több nap óta nem láttak. Partosné tudta, hogy ez Krisztina kisasszony kedvence ebe. De vajjon honnan ismerheti Kálmánt?

A eselődék egy-egy oldalpillantást vetettek asszonyunkra, aztán Kálmánra, ki folyton nógatta őket. Mivel pedig Partosné egyetlen szót sem szólvá hozzájuk, ment föl a háza az eső elöl, nemsokára létrát s fejszét ragadtak.

Partosné azt hitte, mire a tornáca ért, hogy hosszú utat gyalogolt, oly fáradtnak érezte magát. Egészen kimerülten ült le ott mindjárt a vén zso-

lyeszkébe, mítem törődve a viharral. A szomszéd levélét még mindig kezében tartotta, a nélkül, hogy tudta volna, miszerint valami van kezében.

Gondolatait megzavarta valami.

— Milyen ismerően ugrándozott Kálmán körül az eb.

Most tekintete véletlenül a levélre esett, s meg-
ittódvá kapta vissza fejét. Volt ott még utóirat is,
melyet eddig nem olvasott. Ez így szól: „Re-
ményem, hogy lesz szerencsém ezentúl is Partos
urhoz tartlira.“

Partosné leeresztette fejét.

— A rosz fiú nem szólt nekem semmit, hogy ő
át szokott járni.

Most egyszerre sok minden eszébe jutott, a
minek eddig semmi jelentősége nem volt, s mivel
nem tudott semmi bizonyost, gyanakodni kezdett.
Ilyenkor pedig mindig annyi segédeszköz akad!
Arról már meg volt győződve, hogy Kálmán
gyakran átlátogatott a szomszédba. Sejtette, hogy
mikor örökig nem volt otthon, itt töltötte idejét,
s otthon kártyázgatott az öreg urral. De ő jól
tudta, hogy Kálmán épen nem szenvedheti ezt a
játékot. Kellett más oknak lenni, a miért oda
ment. Itt meg eszébe jutott, hogy mily sokszor
emlegette Krisztinát, s mennyire dicsérte szép-
ségét, jóságát. Majd arra is emlékezett, hogy Kál-
mán kabátja gomblyukában nem egyszer látott
virágot, s midőn egyszer kérdezte, hogy honnan
való? a fiú azt mondta: a mezőről, holott nem
mezei virág volt. Kálmán legutóbbi megjegyzése
Krisztináról szintén oly fontos körülmény, mely
ily töprenkedésekben pontos utbaigázónak látszik.

Mig így töprenkedett, a eselések elvégezték
dolgaikat, s a létrát meg szerszámokat kezdték visz-
szahozni.

— Hol van Kálmán? — kérdezte Partosné
Mártontól, ki vonogatózott a felelettel, de asszonya
rögtön rátamadt, hogy ízbe válaszoljon.

— Átment a szomszédba.

— Mért ment át, te mihaszna? — szól, mert roszat
látsz.

— Megkövetem asszonyomat, de az egészen az
ifju ur dolga. Azt mondta, hogy átmegeg boesána-
tot kérni, mert az ugy illik.

— Te loncsos, te! mért vonogatód egy a vállal-
dat. Vigyázz, hogy közzé ne legyintsek. Gyere
csak ide föl! Hátt urad szokott oda át járni más-
kor is? Ha nem szólsz igazat, majd megtudod,
hogy mi a sodrófa

— Én nem mondhatom meg asszonyom. Én
csak annyit tudok, hogy a szomszéd egyszer haza
hezta szekeren az ifju urat. No tetszik tudni,
abban az esőben, mikor eltört a szekerünk, s biz
isten nem tudom, hogy eviekéltünk a faluig, ha az
örög tekintetes ur arra nem vetődik. Csak olyan
szörnyű idő volt, mint ma. Meglehet, hogy akkor
megbarátkoztak, aztán át-át ment az ifju ur.

— Igen, az ifju ur, te pribék! Hátt itt a kert
kerítése körül ki ódalgott, ha nem te, a szomszéd
Maresáért.

— Oh, azért a ragyásért! A ragya még egyszer
verje meg, de biz nekem akkor sem kell. Instálom
asszonyom, ne dehonestáljon a Zsuzska előtt, kívül
már jegyben járnek.

— Majd adok én neked jegyet, de meg nem
köszönöd. Hátt nem te gázoltad össze a káposztás-
föket a kerítés tövében.

— Isten igazában mondom asszonyom, hogy
nem én.

— Tagadni mered...

— Már csak kimondom, hogy Kálmán ifju urat
láttam én ott, a mint...

— Hordd el magad te mihaszna, mit áldogálsz
itt, mikor az eső zuhog oda kün, s mindent kün-
t hagyatokat az udvaron.

Partosné ott hagyta Márton a tornácra, s maga
besietett a szobába.

— Bizonyos, hogy szereti azt a lányt! — kiál-
tott, s ráborult rokkájára. — A rosz, nekem sem-
mit sem szólt.

Sirt egy kiesít, aztán kitörülte szemét és sokáig
gondolkozott. Várta Kálmánt, de az késett. „Van
már neki, a kit jobban szeret anyjánál.“ — gon-
dolta magában, s ez a gondolat mindig fájni szo-
kott az anyáknak az első pillanatban.

— Legyünk nyugodtak, — szólott aztán. — Hátt
az én uram, nem így tett é. Szólt-e otthon valamit,
mikor hozzánk jött, s nem titkolta-e sokáig szü-
lői előtt, hogy szeret. Vajjon nem voltam-e én
szegényebb leány Krisztinánál? Talán jobb sem
voltam, mert hiszen az a fruska csakugyan jó
leány. A szülők sem olyan rosz emberek. Abban
a nagy esőben a szomszéd mentette meg fiamat
az áthüléstől. És végre is szereti a lányt. Ha jól
meggondolom, nincs ebben semmi rendkívüli. Az
öregekkel haragban vagyok ugyan, de...

Partosné makkason dobantott lábával.

— Az a fa oka mindennek. De ha nekem olyan
kedves fa. Hányszor ültem alatta urammal, meg
Kálmánnal. Én istenem, milyen boldog idők vol-
tak azok.

Néhány pillanatig elmerengett.

— Lásd te Partosné, mégis csak gyerek vagy
te. Hátt az a fa örzi a te kedves emlékedet? hátt a
fa nélkül kevésbbé szeretett volna téged a te jó
urad, vagy kevésbbé lenne előttd kedves, ha
Kálmán gyermekkorára gondolnál? Ugyan hagyj
föl vele. Tudd meg, hogy az a fa sokat aggaszt-
hatta Kálmánt, sok keserű pillanatot szerzett
neki. Ismerd el, hogy rosz helyen van ott.

A vihar még egyre tartott s a fa egyre zúgott.
Partosné kiment újra a tornácra, s onnan össze-
kiáltozta a eselégeket.

— Fogjatok fejszét, s vágjátok ki egymásután
a diófát

Egy hang megjegyezte, hogy talán jobb lenne
azt reggelre hagyni.

— Szerencsén, hogy nem ismerlek föl a sötét-
ben, mert különben megbüboználak. Tüstént fog-
játok a dologhoz.

Partosné a tornácra halgatta, mint esattogtak
a fejszék a fa tövében. Egy-két köny végig esor-
dult arcán, mert bizony kedves vén fa volt az, egy
boldog fiatal asszony szerelmes fája. Egyszerre
aztán nagyot rescesent, roppant a fa, s a léces
kerten végig bedőlt az udvarba.

Ekkor Partosné beburkolta magát nagy kendő-
jébe, s a zuhogó esőben átment maga a szomszédba.
A Hegyesy-család a hátulsó szobában ült
együtt. Az asszonyság karosszékébe volt temetve
most is, s a szélvihar minden erősebb zúgására ide-
ges ránkásokot tett. Krisztina mellette ült, s a ház
körüli történt apró-cseprőségekről fesegett neki.

A gyertya az asztal közepén égett, s az öreg
Hegyesy és Kálmán tartlit játszottak. Kálmán a
kártyán keresztül nézett Krisztinára; a leány
pedig lopva emelte rá szép szeméit, s gyakran
egybeolvadt a két tekintet.

Az öreg asszony köhécselt, mozgolódott, szedte
a lapdaesokot; a fiatal leány fesegett és szem-
meskedett lelke mélyéből; a tekintetes ur szer-
vedélyes örömmel kiáltozta a quartokat és quin-
teket. Kálmán pedig boldogan vesztette egyik
partliét a másik után.

Ily jelenet táru Partosné elé, ki esőndesen
nyitott a szobába, melyet az egyetlen szál gyertya
csak homályosan világított.

— Jó estét kívánok. A diófa ki van vágva, s
nem fog többé senkinek sem kellemetlenséget
okozni.

Mindnyáján fulgráltak. Hegyesyné is erökö-
dött. Kálmán oda rehint anyjához, és megölelte.
Krisztina megcsókolta kezét. Partosné pedig a
mint fia és Kálmán egyszerre ily közelében vol-
tak, mindkettőt keblére vonta, s homlokon esőkolta.
— Anyám, — kiáltott Kálmán, — te megér-
tetted engem.

— Oh igen, s ha tán tudni kell valakinek még,
hadd mondjam meg én, hogy ti szerettitek egymást.

Kazár Emil.

A párisi szegények és nyomorultak.

— Életképek —

Ez évi augusztus hava volt. A „Boulevard des
Italiens“ egyik nagy kávéháza előtt üldöglőttünk,
szemlélve a hullámzó tarka tömeget. Barátom
most volt először Párisban. A világáros romjai
képzelmére oly ellentállhatlan varázst gyakorol-
tak, hogy saját szemével akarta azokat látni.
Egész napon át ide s tova futkostunk s most fel-
fındszánkát élveztük, azon öntndattal, hogy az üdi-
töt becsületesen megérdemeltük.

Kilenc órát ütött. Az aszfalt-burkolaton mind tar-
kábbá vált a színvagyület. . . . Most egy öreg, resz-
kető ember lépett asztalunkhoz; egész teste ugy
reszketett, mint valami idegrángatásban. Alamiz-
nát kért s barátom két sous-t adott neki. Fél pere
mulva egy fiatal suhanc helyezett cédulát fınd-
szánk mellé; a papír-darab nehány adomával
volt benyomtatva s másik felén ezen sorok: „Uraim
és hölgyeim! Meltóztassanak ezen munkát aláza-
tos szolgáljukól megvenni, a ki siket-néma. Ára
csak 20 centime.“ Barátom megvette. Közvetlen
ezután rongyos nő jelent meg, egy gyermeket
karjában tartva, másikat kezénél fogva vezetve.
„Egy szegény özvegy!“ mormogta panaszas han-
gon. . . Irgalom uraim! gyermekeim két nap
óta éheznek“ . . . E mellett ég felé emelte szeméit.
Barátom ennek is nyújtott valami esekélyiséget s
aztán mintegy gondolkozva rázta fejét.

— Ez óriási városban mégis iszonyu nyomor-
nak kell lenni! — sóhajtott fel darab idő mulva.
— Hiszen a társadalom párisi száz számra vonul-
nak el itt előttünk . . .

— Így látszik, hanem a látszat esal!

— Hogyan?

— Mert a valódi szegényeket és nyomorulta-
kat nem itt kell keresned, a esillárok és lámpák
fenyénél.

— De nézd csak!

— Kedves barátom, én tökéletesen ismerem ezt
a Párisit. Hidd el nekem, előbbi jótékonyságot
egyáltalán nem volt helyén.

— A szegény reszkető aggastyán . . .

— Nappal oly szilárdan és feszesen jár, mint a
gránátos; gyakran találkozik vele reggeli sétaim-
kor. A reszketésben való virtuózitása évenként
5-600 frankos jövedelmez neki.

— Lehetetlen! de a siket néma! . . .

— Szerепtő mesterileg játsza, mindaztál
szemfényvesztő. Ő a boulevardok legismertebb
alakjai közé tartozik.

— S a szerencsétlen özvegy . . .

— Annyira nem özvegy, mint te, meg én. A két
gyermeket csak ugy bérelte. Annyit keres, hogy
a két gyermek szüleinek naponként 3 frank bért
fizethet. Barátom, a valódi nyomorúság elrejtőzik,
mintha a szegénység bűn lenne.

— S hol találhatni ezeket a valódi „tűröket“?
A külvárosok munkásai s a commune volt kato-
nái ezek?

— A munkások helyzetében még sok kívánni
való van, mindaztál tíz közül kilenc bizonyára
képes magát és az övét eltartani. Egészséges és
szorgalmas kezek a legszörnyűbb körülmények
közt is képesek annyit keresni, hogy tulajdonké-
peni nyomorról nem lehet szó. Sőt a párisi mun-
kás jómódu is lehetne, ha péld. nem lenne több igé-
nye, mint a nemetnek. Ez épen a fényűző város-
nak átka. A túlfinomult életmód mindenfelé ragá-
lyosan hat. A francia munkás minden étkezéshez
dessert-t igényel; szeretőire költelezik, épen mint
a nagy urak. Ily körülmények közt fizetésével
bajoson jön ki. A szorgalmas és becsületos esa-
ládapa azonban nem szenved szükségét; mint mun-
kásnak semmi tekintetben sem kell „tűntetnie“:
mindennapi öltözte az igen olcsó zubbony; ott
lakik, a hol akar s a hol legolcsóbb; neje s gyer-
mekei is segítenek keresni, szóval, a párisi mun-
kás nem tartozik társadalomunk „nyomorultjai“
közé. Én majd megvezetem neked a mai Páris
tutajdonképeni párisit: ezek a hajadon munkás-

nők s az alsófokú hivatalnokok. Azon nyomorról, mely a szorcséltelenek ezen két osztályát kinozza, a külső után ítélő könnyelmű világunknak fogalma sincsen.

Barátom óhajtotta ezen divatos rabszolgák életmódját közelebbről is ismerni, azért tehát elbeszéltem neki, a mit tudtam.

Mintegy két éve lehet, hogy omnibuszon Batignolles-Chlichyből a boresarnokokba mentem. Jobb felőli szomszédom tisztességesen öltözött, értelmes kinézésű, mintegy 35 éves férfi volt. Halvány arcát gondosan apoit sötét szakál kerítette, mely becsent orcáit még jobban elültintette. Az egész tüneményen valami leirhatlan lelki nyomottág látszott.

E férfi érdekelt. Nehány perc mulva beszédbe ereszkedtem vele s közlékenyebbnek találtam, hogysem reménylettem. Megtudtam, hogy hivatalnok a városnál; hogy csak mintegy fél éve hagyta el Normandiában fekvő szülővárosát, Párisban települődő le. Hangja talán még jobban hatott rám, mint külseje. Különös reszketésében annyi fájdalom rejlett, oly sok el nem mondott gond, hogy a komoly, halvány férfi iránt csakhamar szálnalmat éreztem, a nélkül, hogy tisztában lennék a fölött, mennyiben érdemli meg ez érzelmet.

Mintegy husz percig tartott menet után a legudvariasabban köszönt s aztán a St. Jaques-utca közelében eltűnt. Mintegy négy héttel később lakásom folyosóján találkoztam vele. Azonnal megismertem.

— Nini monsieur! Hogy van ön? — kérdezém.

— Ah, ön az monsieur? Azt hiszem, most szomszédok vagyunk, — viszonzá élénken.

— E házban lakik ön?

— Igen, a hátulsó udvarban, az ötödik emeleten.

— Oh ez a Páris! Valami német városban már régen meglátogattuk volna egymást.

E megjegyzésemre elpirult.

— Viszonyaim nem engedik, hogy látogatókat fogadhassak, — hebegte látható zavarral; különben már...

— Eh mit, — mondtam nevetve, — én elképzelhetem, hogy oda fön bizonyára nem rendeztetett be Metternich-féle termetet. De mi köze ennek a dologhoz? Ön nálam sem fog valami nagy fényűzést találni.

— Én nős vagyok s öt gyermekem van, — folytató. — A lakás igen igen szűk. Én valóban csak legközelebbi barátaimról tehetem föl...

— Nos hát legyen ön nyugodt, én nem látogatom meg önt addig, míg erre egyenesen föl nem szólít. Hanem ön azért engem mégis megtisztelhet. A minap oly kellemesen eszevgtünk együtt az omnibuszban, hogy különös örömmre szolgálta önt magamnál láthatnom...

— Oh, ön igen jó... Tehát nemsokára kopog-

tatni fogok az ön ajtaján. Udvariasan köszönve sietett el, én pedig egész napon át azon gondolkodtam, hogy ugyan oda fön az ötödik emeleten milyen lehet az élet? Elég korán tudtam meg.

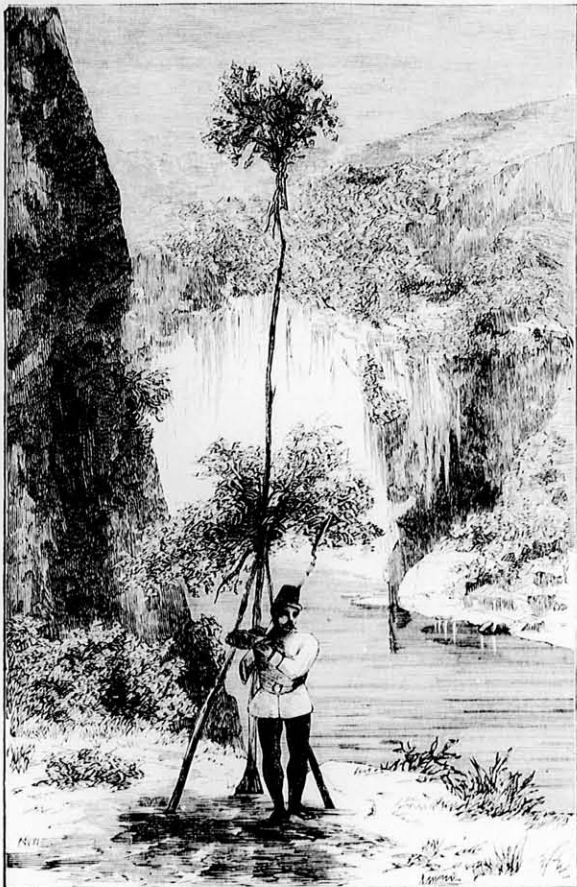
viszonyait gyermeki őszinteséggel leplezte föl előttem. A szó szoros értelmében bú, gond, szükség és nyomor koserítette el ezen szerencsétlen család életének minden percét.

Eduárd fizetése 1200 frank volt. Lakása lehetőleg szerény, mindazáltal kétszázötven frankba került az. Mint a város hivatalnokának, mindig tisztességesen kellett öltözködni, s e tekintetben nevének sem volt egészen szabad magát elhanyagolnia. Minden előrelátás, minden számitás dacára sem volt lehetséges az öltözködés fontos rovatát 180 frankon alul kielégíteni, mi a lakással együtt 430 frankra rugott. Ha az évi fehérműt s mosást 60, a tüzelőszert 80, világítást 20, a gyermekek ruhát és cipőit 80, iskolapénzt 40 s az előreláthatlan kiadásokat 90 frankra tesszük (s mindez a legalacsonyabb számitás!) ez esetben hét ember táplálására 400 frank maradt fenn! Csaknem lehetlen elképzelni, hogy ezen összegben egy család megelégedni tovább élhessen, hanem Eduárdnak s családjának 400 frankból egész éven át kellett házat tartaniok; csak azt ne kérdezzék tőlem: hogyan? A szíve vérzik az embernek ezen vigasztalástól, égbekiáltó nyomor láttára.

Egy frank és tiz centimet, tehát nem egész kilenc ezüst garas, életemre oly városban, mint Páris s pedig hét ember számára! Ez lassu éhhalál volt a legszebb alakban! A szerencsétlen gyermekek egyike csakugyan még azon őszszel halt meg lázban, mint anyja hivé, valósággal azonban elgyöngülésben.

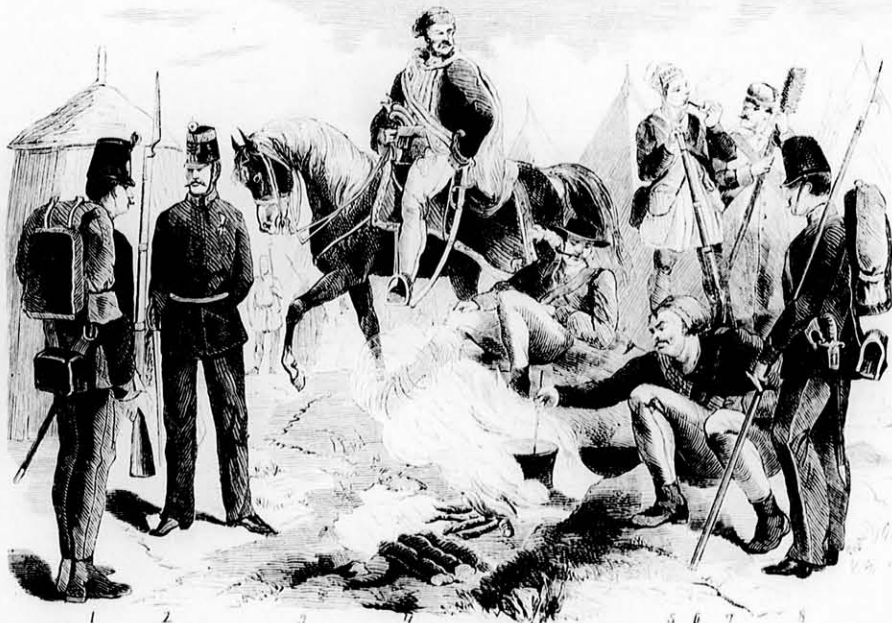
Dicséretére legyen mondva Eduárd asszonyának, rendkívül értett hozzá az övéi éhhalálát elhuzni-halasztani. Értett hozzá a korgó gyomrokat hetenkint legalább kétszer kielégíteni, hanem az is igaz, hogy különös ebédek voltak azok, a miket ő föltálalt. Majd két font buzalízstet egy kicsit megszóva vastag péppé főzött, s ez oly esemege volt, mi napi költségének két-harmad

részt vette igénybe; ezt aztán este főtkezésül tálalta föl. miután egy részét másnapi reggelire felretette. Ehhez mikroskopikus kenyér-adagok jártak, de bor egyetlen csöpp sem, bármily nélkülözhetlennek látszassék is ezen olesó ital a legigénytelenebb követelés előtt is. Majd romlott halat vásárolt a piacra s az undorító árut erős hagymamártással kevésbé ehetetlenre igyekezett tenni. Majd kevéske káposztát dobott egy nagy fazékba s „levest” készített belőle, azaz családját meleg vízzel elégitette ki, melyben néhány káposztalevél úszott. Szóval, ez az egész konyha a természet parancsoló követeléseinek megcsalása volt s meg ma is talány élettem, miként sikerülhetett a szerencsétleneknek oly sokáig dacolniok a nélkülözések pusztító hatásával. Megtudtam, hogy a gyermekek közül kettő — szülői tudta nélkül — időrel időre eljárt koldulgatni... Páris nagy s az éhség

Határör az állomáson.

Monsieur Eduárd, így hívták a hivatalnokot, a következő vasárnapon meglátogattam. Folkérem, hogy estelizzék velem, mit ő a leghatározottabban el nem fogadott, máskülönbén jól látszott magát

Horvát-tótországi határörök.

1. Gyalog határör.	3. Szeressán százados.	5. Lécsei határör.	7. Koz-tízér.
2. Határör százados.	4. Varasdi határör.	6. Ottocsnai határör.	8. Csakács.

nálam érezni. Elég az hozzá, nemsokára összebarrátkoztunk s nem mult el két hónap, hogy Eduárd irányomban való azelötti tartózkodását egészen megváltoztatta. Megismertetett családjával s

fájdalmas . . . Minden anyai erkölesprelikálás a büszkeség minden tana elolvad az üresség kinzó érzésével szemben!

Más országban Eduárd asszony egy igen becses élelmicikk, a *burgonya* fölött rendelkezhetett volna; de Párisban a burgonya igen drága.

Az Eduárd-család lakása két részből állott: egy szobából s egy konyhából, mely azonban akkora volt mint egy szekrény. E szobában a legszegényesebb butorzat: három ágy, egy asztal, hat szék s egy tölgyfaszekrény volt minden. Itt mozgott Eduárd asszony kora reggeltől késő estig s varrt, kötött, foltzott, vasalt és kefélt. Csak így volt lehetséges a népes család ruházatát a főntebb említett összegből előállítani. Ily körülmények közt természetesen szó sem lehetett a nő mellékeresetéről.

Hanem — kérdezhetik, — vajjon monsieur Eduárd üres idejében nem dolgozhatott volna-e valamit? Eduárd úr reggeli hattól déli tizenkettőig s délutáni egytől esti hatig el volt foglaltva, hogy megveszorálása után ismét iga alá hajtsa fejét. Némelykor éji tizenegy órakor jött haza az irodából. Csak vasárnap délután volt szabad ideje és ekkor annyira kimerült, hogy néhány óráját okvetlenül eldőlésére kellett fordítania, ha nem akart megbetegedni!

Egy napon szobámba jött Eduárd úr s reszkető hangon kért tőlem valami eskélyt összeget kölcsön . . . Neje három nap óta ágyban feküdt . . . Ápolásra, orvosságra és orvosra volt szüksége s a háztartás pénz tárában már hűz sós sem volt . . . Soha sem hatott még meg engem kérés ennyire, mint ez. Jól tudtam, hogy Eduárd, ki évek óta deficiittel küzd, sohasem lesz képes valódi kölcsönt visszatérteni, hanem azt hiszem, ha maga Harpagon lettem volna is, társadalmi rendezetlenségünk ezen áldozatának nem adhattam volna tagadó választ.

Ez 1870. júniusában történt. Két nap múlva Svájcba utaztam, hol a júliusi politikai események megleptek. Eduárdot nem láttam többé. Párisba visszatértem után neje a legiszonyúbb helyzetben találtam. Távollétem alatt következők történtek:

A háború első hónapjaiban a szerencsétlen család sorsa szokott módon folyt. Maga az ostrom sem tette állapotukat sokkal rosszabbá, hiszen e hallgatag szenvedők már régóta hozzá szoktak a legkeményebb nélkülözésekhez s most azon szükséges élelmiszereket, miket saját pénzükhöz nem szerezhetek volna meg, ingyen kapták. Midőn azonban Párisban a commune vette át az uralmat, ekkor Eduárd elveszítette a városnál levő állomását, s a szó legszorosabb értelmében, kenyér nélkül maradt. A ház egyéb lakosainak jószívűsége megmentette őt és övét a legvégsőtől s ő a barátságosan nyújtottakat elfogadta, habár ölműlyként

nyomta szívét azon tudat, hogy mások kegyelméből kell élnie.

A commune szervezővén magát, hivatalnokokra volt szüksége. Eduárd úrnak tudtára adták, hogy jelentse magát. Elejente vonakodott, hanem az éhség győzött. Havi 150 franknyi fizetéssel egy városi irodában alkalmazták. Erre a családot föllélekzett, mert ily fényes állapotban még nem volt.

Hanem ez csak rövid álom volt. Páris elfoglaltatott a versaillesi kormány hadai által s minden illetet nélkül ezer szármra lötték le a katonák a védtelen férfiakat és asszonyokat. Eduárdnak is életével kellett lakolnia „fölségáruulásért” — Valami gaz denunciálta őt, hogy Pyat, Assy és társainak hivatalnokja volt, mire egy csapat reszkető fegyveres benyomult lakására, kitépte őt reszkető családjá karjai közül, az udvar egyik falához cipelte s ott őt golyóval földre terítette.

Hány ilyen áldozata lehetett a közelmúlt időknek! S hány, Eduárdhoz hasonló szerencsétlen jut

mann nem bírta kikutatni. Ő szerette volna, hogy a kivézettorozslán egy ujszerkezetű cimereben ujalag fölvétecsék, s árnyrajzban a pólyákra tétessék

Az országgyűlésen is történt felszólalás egy javított cimere érdekében, mely sz. István birodalmának min len részét heraldikusán föltüntesse. A képviselőház erre bizottságot küldött ki a cimere szerkesztése végett.

A f. évi szept. 23-iki ülésben Henszlmann tett jelentést a bizottság részéről, bemutatván az új cimere rajzát s ezzel együtt a következő törvényjavaslatot:

„Az ország méltósága s a rész- és társországokkal újabban megállapított viszonya megkivánván, hogy a magyar birodalom cimere, mely mind e napig ingtag volt és gyakran hibás alakban használtatik, törvény által megállapitassék; az a következőkben határozatik meg: Hasított pajzs vörös előmezején zöld hármás hegy fölötti liliosom arany koronán emelkedő kettős ezüst kereszt; hátsó mezején nyolc, feváltva ezüst (fehér) és vörös pólya. (Magyarország.)

A pajzs felkörü lábán vörös posztó pólya fölött két mező közepén förepülő fél sas, jobbra arany nap, balra növekedő arany hold arccal. A pólya alatt arany mezőn hét (4—3) vörös torony. (Erdély.)

A pajzs közepén öt-öt mezős vörös fehér ostábla. (Maj Horvátország.)

Jobbra két ezüst folyó által felszött pajzsnak felső kék mezején hat águ arany csillag, a két folyó között vörös mezőn természetserű futó nyest, az alsó tiszta mező kék színű. (Maj Szlavonia.)

Balra kék mezőn három (2—1) koronás oroszlánfő. (Dalmátország.)

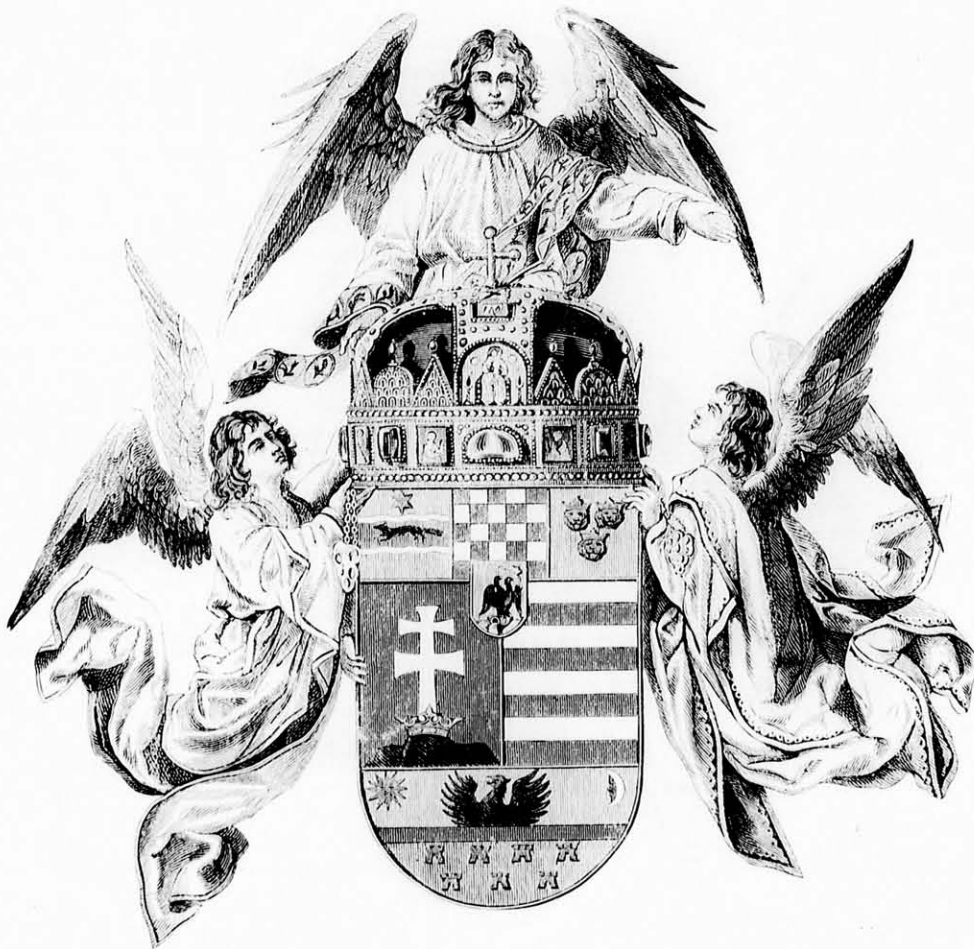
Egy félig Horvát, félig Magyarországot vértét megfekvő kis pajzs rózsaszínű arany damascirozott mezején kétféjű és kettestű sas, mely korsón áll, az utóbbiból viz ömlik, a két sas fölött heregi korona lebeg; mindez természetserű színben. (Fiume.)

A nagy közös pajzson nyugszik Magyarország koronája. Korona tartó fehér ruhába öltözött angyal; a pajzsot, mindegyik oldalán, egy-egy szüntön fehér ruhába öltözött lebegő angyal tartja.”

„Kalendar Hystorie sky.”

Vagyis: a zsidó, görög, római európai népek, különösen Csehország történetéből az esztendő minden napjára készített nevezetosh események följegyzése, egy 1458-ki szerkezet után folytatva s bővítve Prágai-Praske Állam Dániel mester által Prágában 1578.)

Ezen háromszáz éves cseh „történeti naptár,” melye egy prágai antiquarius hetvenöt tallérra becsült, t. Spirk Jenő jeles tudományu ferenci szerzetes ur könyveit közt forgatván, s örömmel látván, hogy e naplóban sok magyar történeti adat is foglaltatik, melyek közt úgy éreztem

A magyar birodalmi cimere tervezete. (Doktor és Koznata fényképe után rajzolva.)

lassankint ölműlyök nélkül is sirjába! Bizonyos, hogy a kénese munkásai nincsenek jobban kitéve a testi és szellemi megsemmisülés emésző fergeinek, mint a párisi alsóbb-kü hivatalnokok.

A magyar birodalmi cimere.

Utóbbi időben gyakran hallottuk, hogy az ország cimere történelmi szempontból részint hibásan van rajzolva, részint pedig az erdélyi unió, s a horvát kiegyezés után a rendszeres használati szokott magyar cimere sz. István birodalmának fogalmát nem is fejezi ki.

Henszlmann Imre a magyar cimerről egy tizedes tanulómnak írt, melyből a történelmi társulat jul. 6-iki ülésében tartott felolvasást, elmondva, hogy a magyar cimere legrégebb eleme a kettős kereszt, mely már III. Béla alatt is előfordul a pénzeken. Ezután jött a ballagó oroszlán, mely azonban lassankint egészen eltűnt. A pólyák (vagyis az ugynevezett „folyók”) eredetét Hensz-

magam, mintha Csehországban régi magyar ismerősökkel találkoztam volna: a magyar, világtörténeti, eseli, valamint az azon kort jellemző események adatait kijegyeztem belőle, s a mennyiben a cseh nyelvben járatlan volnék, a cseh származású könyvtulajdonos ur szíves tanácsával éltem. A könyvben egy-egy lapon, az évknek egy-egy napja, és minden napon s lapon öt-tíz különféle történeti adat foglaltatik. A magyar és a cseh nemzetnek már ötfélfé száz év óta — különösen e könyv megjelenéseig, másfél száz évig, — ugyanazon fejedelmek lévén, a két nemzet történetét gyakran közös érdekű, s e közös érdek értetétől áthatva, e könyv szerkesztője, saját hona története mellett, mint látni fogjuk, a magyar történetet testvéries hajlammal mutatja fel. A szerkesztő, mint buzgó protestáns, Husz, Prágai Jeromos, Luther, Melancton, Zvingli, Kalvin stb. hitreformátorok születési s halálzási éveit, s tetteit híven följegyezte. Szerenese, hogy e könyv a cseh könyvtörténet jezsuiták üldözéseit a XVII. XVIII ik században kikerülte, különben most az adatokat belőle ki nem jegyezhetők volna. A cseh nemzet az 1621-ki fehérvári csatában elvesztett önállóságért harmadfél száz éves elnyomatás s hosszas küzdelmek után, épen jelenleg folytatván a küzdelmet, a többi száz éves emlék közös adatait, a magyar nemzet nevében, mint jó szomszéd, szíves kézzelnyújtással nyujtom, azon meggyőződésben, hogy a bekövetkező politikai nagy eseményekben, a cseh, lengyel, magyar és szomszéd kisebb számú népek hivatvák közös fennmaradásuk biztosítására vállalt vetni s egymással szorosán szövetségelni.

Január (Leden.) 1-sőjén — 1551. Ferdinánd király rendelte, hogy a zsidók Csehországban a keresztényektől különböző ruhát, baloldalon sárga fölttal viseljenek. Jan. 8. (évszám nélkül.) Zsigmond császár Kutnahoráról (Kuttenberg) futván, a prágaiaktól és Ziskától Német-Brodnál utolérte, megveretett, midőn a magyarok alatt a jég leszakadván, a vízben többen elvesztek, mint a harcban. Jan. 14. — 1567. Zádvár, melynek ura, Bebek György, a császártól elpártolt, s oka lón a császár és az erdélyi vajda Huanus közti háborúnak, Svenda Lázár által bevétellett. Jan. 22. — 1458. Mátyás, Huanus másképp Jankula erdélyi vajda fia, 13 éves korában, László király halála után, magyar királylyá választatott. Ő ekkor Prágában fogoly volt, de György (Gyry) esch király őt szabadon bocsátotta; legidőse leányát neki nőül adta; hanem Mátyás ő ellene hálátlan lett. Jan. 23. — 1484. Mátyás király, ellenségeskedésben lévén III. Frigyes császárral, Bécs városát másodízben ostrom alá vette, s utóbb június 2 kán, éhséggel bevette; 107 forint volt egy vécá liszt. (Az egér és patkány a bécsieknek is esemege lón, miként ez év elején a párisiaknak vala.) Jan. 24. — 1547. Janka, Ferdinánd császár utolsó leánya, kívül gyermekágyban az anyja, Anna meghalt, született Prágában; ki aztán férjhez ment János Zsigmond erdélyi vajdához. (Semmit sem tudunk róla.) Jan. 27. — 1062. Adléta-Adelhaide, András magyar király leánya, Vratislav első esch király neje, két fiának: Bretislav és Vratislavnak, és két leányainak: Ludmila és Jultának anyja, meghalt.

-Február (Unor.) 2; — 1124. Borivoy esch herceg, Vratislav király harmadik fia, kit nagybátyja Svatopluk Csehországból kikergetett, II. István magyar királynál meghalt, honnan haza hozatván, Prágában eltemetettet. Febr. 5; — 1520. Szolimán török császár bevette Görög v. Landor-Fehérvárt. Febr. 8; — 1455. László király Budáról írja a prágaiaknak, hogy szerencsésen Budára érkezett, a magyar királyi székelt elfoglalta, hogy ennek a prágaiak örvendjenek. Febr. 9; — 1458. A nagy böjt első esütörtökön, azon küldöttek, kik ünnepélyesen Franciaországba utaztak László király menyasszonyáért, VII. Károly francia királyhoz, menyasszony nélkül visszajöttek Prá-

gába, mert László király hirtelen meghalt. Febr. 11; — 1565. Svenda Lázár ur, II. Miksa császár legfőbb kapitánya, a híres Tokaj várát, Huanus erdélyi vajda embereitől császára számára elfoglalta. Febr. 12; — 1475. Béke és szerződés Mátyás magyar és Ulászló esch király közt Olmützben, mely szerint mindkét király használja a cseh király címét, hanem Ulászló bírja az egész Csehországot, a két Lusiciát, és Sléziából Svidnicát és Javoriát és a választófejedelmi méltóságot Mátyás viszont bírja: a morva örgrófságot és a többi Sléziát, egy azonban, hogy ha Mátyás előbb meghalna, ezek a cseh koronára visszaesnek, Ulászló pedig Magyarországnak 400,000 arany forintot fizessen. Ha pedig Matyás tul élvén, esch királylyá, avagy Ulászló Mátyás után magyar királylyá választatnék, eme tartományok a cseh koronának váltság nélkül visszaadassanak. — És ez meg is történt. (Magyarország rendei ennél fogva az 1492 ki gyűlésen eredmény nélkül sürgeték, hogy Morva- és Slézsorszag Magyarországhoz esatoltassék.) Febr. 13; — 1424. Zsófia, András kiwi orosz cár leánya, Jagelló Ulászló lengyel király negyedik neje, — a Várnán elesett Ulászló király anyja, Krakóban megkoronázott. Jelen volt Zsigmond magyar király nejevel, és Erik dán király. Febr. 15; — 1368. Zsigmond császár, V. Károly császár fia, született Prágában. Kereszteléskor, az atyja a prágai templom főpapjainak száz ezüst márkát ajándékozott. Febr. 21; — 1440. Született László magyar és esch király, atyja Albert király halála után, és ugyanazon évben pünköszt napján megkoronázott az anyja által titkon elvitt koronával, melyet aztán az anyja, fiával együtt, sógora III. Frigyes védelme alá adott. Febr. 24; — 1443. Született Mátyás — ugynevezett Corvinus — magyar király, Hunyadi János, másként Jankula fia, három órákor reggel. (1500-ban ugyancz napon és órában született Genfben V. Károly császár.) Febr. 28; — 1207. Kilenc óra felé délelőtt napfogyatkozás, és ugyanazon évben két magyar király, Imre és László, egymás után meghalt. (Imre király fiával együtt 1205-ben halt meg.) Febr. 29; — 1576. A budai basa, Amurat szultán parancsára, 1400 mázsa löport küldött Temesvárra. Ezt a löport a Beglerbég a várba vitette, de a löpor isten akaratából meggyült, és szétrombolt a várat, hogy helyén üreg maradt.

Március (Brezen.) 1; — 1436. Született esti hét órákor Ulászló magyar és esch király, Kázmér lengyel király fia. Márc. 6; — 1420. Zsigmond császár Boroszlóban tizenkét élmestert lefejeztetett, másokat a városból kiűzött, és javaikat a község részére lefoglalta, mert két év előtt a polgárokat fellázították, a tanácsot városházból kivették, megölték, és maguknak más tanácsot választottak. Márc. 10; — 1503. Ferdinánd király született éjjel tíz órákor Madinában, Kasztília királyságban. Márc. 11; — 1509. Ulászló király egyetlen fia, Lajos, negyedik éves korában esch királylyá koronázott Prágában. Márc. 13; — 1516. Csütörtökön, virágvasárnap előtt meghalt Ulászló magyar és esch király, Budán, 60 éves korában. Fia, Lajos, gyámjai voltak: Miksa császár, és Zsigmond lengyel király; emez a meghaltnak fivére. Ugyane napon 1571. meghalt örökös nélkül János Zsigmond erdélyi vajda, ki magát magyar királynak címezte, és sokat háboruskodott Ferdinánd és Miksa császárokkal. Helyébe választottat somlyai Bátor István, mostani lengyel király. Márc. 14; — 1536. Szolimán török császár meghívá magához Ibrahim nagyvezért vascsarára; parancsolta, hogy Ibrahimot álmában fojtásák meg, mert megígérte volt neki, hogy míg él, bántása nem lesz; minthogy az álom hasonló a halálhoz, vélte, hogy ígérete alól feloldva lesz, ha alvás közben fojtatja meg. Ugyane napon 1591. Szász-Bernburgban a kórházi templomban levő feszület, négy óráig vért izzadt. Márc. 17; — 1420. Boroszló minden templomá-

ban egész Csehországra pápai titalom — kladba — hirdettetett ki Zsigmond császár és Fernand pápai követ parancsára, Husz János tanai miatt. Ugyane nap 1452. III. Fridrik császár nejevel Leonorával V. Miklós pápa által Rómában megkoronázott. Jelen volt többek közt László magyar és esch király, 12 éves ifju, ki ez alkalommal a pápa és bibornokok előtt hosszas, betanult latin beszédet tartott. Szintén e napon. 1516. virágvasárnap utáni hétfőn I. Ulászló király, Magyarországon Fehérváron eltemetettet. (Szerző Székes-Fehérvárt többiben így nevezi: Görög v. Landor-Fehérvár — Alba-Graeca — ellenében.) Márc. 20; — 1410. Nagyesütörtökön, Prágai Jeromos mester, Budán, a királyi kápolnában, Zsigmond király, sok püspök s főpap és minden rangu nagy sokaság előtt prédikált, mely alkalommal Wiklef János tanait és könyveit nyilván magasztalta. Ugyane nap 1457. László király elfogatta Jankula erdélyi vajda fiait: Lászlót és Mátyást; amazt lenyakasztatta, emezt magával rabul Prágába hozta, ki aztán magyar király lett. Márc. 22; — 1471. Meghalt delután négy órákor Prágában, Podjebrád György, nemzetének állhatatos kedvelője, az ur kelyhének védelmezője, legyőzhetetlen szerencsés vezér minden ellenségei ellen, kiről egy tudós költő ezen verset írta:

Ellenem a császár, Mátyás, s a pápa híján tört,
Műve világ ellen megmaradt esch király.

Márc. 22; — 1577. A jó és szent emlékeztető II. Miksa császár, magyar és esch király hullája szent Jakab templomából ünnepélyesen átvittetett szent Vid templomába, s atyja, Ferdinánd császár mellé temetettek. Márc. 28; — 1383. A lengyelek, Lajos, magyar király halála után, nem akarván Zsigmond brandenburgi örgróftot elfogadni, noha erre már szavukat adták, maguknak Szamovít mazowi fejedelmet, majd ezt is mellőzvé, Lajos király Hedvig nevű leányát választák királyknak, kit aztan Jagello moszkovai (tolhiba: litván helyett) nagyfejedelm nőül vett, s vele a királyságot megnyervén, megkoronázatték. (Ez helyesebben 1384 október 15-én történt.) Márc. 29; — 1464. Nagyesütörtökön, Mátyás magyar király megváltása után hat évvel, királylyá koronázott, mert a magyarok ez ideig koronájukat III. Frigyes császártól, kinek azt Ersebet királyné, László király anyja, 1440-ben elzalogította, meg nem nyerheték, és csak ez évben, hosszas egyezkedés folytán szerzekhették vissza. Ugyane nap 1490. János erdélyi vajda, kit Lajos király szerencsésen eleste után némely magyar urak Ferdinánd király ellenében, magyar királylyá választottak, ez napon, delután hat órákor született, Bécsből, Magyarország felé nyolc mérföldre eső egy várkastélyban; mely évben Mátyás király meghalt.

Höke Lajos.

(Folytatása következik.)

A nap.

— (Természettudományi közlemény.) —

(Folytatás.)

Egy sugár befolyása a szemre nem tart tovább, mint egy másodperc háromtized része, mégis más világosságúgar az előbbölt 4000 mfdnyi távolra ságra lehet, a nélkül, hogy a szem látása fennakadjon. Köztapasztalat szerint a világosság rezgés által áll elő, vagy talán jobban mondhatni rezgés által történik, melyet a nagy mindenséget betöltő, a közönséges levegőnél a filozophusok állítása szerint 2000 mfdlészor énomabb aether közöl. E rezgések igen keskenyek, s angol hüvelyekben kifejezve, melyek közül egy a párisi hüvelyeknek 0.000002, a bécsinek 0.000003 részét képezi, tesz a vörös sugár rezgése 0.000000 angol hüvelyket, a naranes szín 0.000021, a sárga szín 0.000022, a zöld szín 0.000023, a kék szín 0.000024, az indigo szín 0.000025, a viola szín 0.000027 hüvelyket. Ezen egyes rezgések oly kicsinyek, hogy csak a legjobb microspokkal észlelhetők. Egy hüvelyknyi szé-

les világosság sugárzására szükséges a vörösszínű 38,400 hullámzat, a narancsszínű 41,000, a sárgaszínű 44,000, a zöldszínű 47,500, a kékszínű 51,100, az indigoszínű 54,100, a violaszínű 57,500. Tehát a vörös sugár hullámai legszélesebbek, s a violaszínű hullámai a legvékonyabbak. Egy másodperc alatt elől a vörös sugárnál 478 billió hullám, narancsszínűnél 506, sárgaszínűnél 535, zöldszínűnél 577, kék színűnél 622, indigoszínűnél 658, s végre a violaszínűnél 700 billió hullám.

Elképzelhetni hogy 8 első 13.22 másodperc alatt, míg a sugarak a napból hozzánk érkeznak, mily számtalanszor kell megrezdülök; úgy hogy a közönséges levegő, mely a hang létrejöttét rezgése által idézi elő, ezen finom rezgések előállítására képtelen. A villányosság gyors haladását is ezen módon magyarázzák meg, s ez úgy látszik, hogy csakis a Hygens és Euler által fölfedezett aether közreműködése által lehetősé.

Hogy megítélhessük azt, mily rendkívül nagy feny lehet a napon, s mennyire hátra állanak a földi, mesterségesen előállított világossági tünemények a napéhoz képest, elég lesz, ha csak annyit mondunk, hogy a nap világossága 300 ezer-szer erősebb, mint a teli holdé, s a Syrius világszámból 80) milliószer.

A sugaraknak egy egész tudományt alkotó optikai tulajdonságuk van, melynek bővebb fejtegetése nem ide tartozik. Megjegyezhetjük azonban, hogy "a tanról „Annuaire“ a címen Aragó adott ki egy könyvet 1831-ben, s azóta számos e tudomány tárgyaló munka jelen meg. Ez optikai tulajdonságok között legnevezetesebb a sugár polarizálhatása (irányítása.) Ha egy sugárt valamely közönséges átlátszó testen bocsátunk át, előbbi haladásától eltér, hanem a testen túl nem halad felbontva. De az átlátszó testek között vannak olyanok, melyek az imént észlelt tapasztalat alól kivételt képeznek. Ilyen az ugynevezett izlandi kristály, mészkoacs stb. Ha egy ilyen test felületére függőlegesen esik valamely sugár, kettővé válik, melyek közül egyik eredeti irányát megtartja, míg a második emettől néha igen eltér. Az első rendez vagy valódi, a második rendetlen vagy álsugaraknak hívják.

(Folytatása következik)

Vegyes közlemények.

(I. J.) **Történelmi naptár.** *November 19.* A francia konvent a keresztény vallás helyébe az „észváltást“ hozta be. 1793. — Zejk Károly belügyi államtitkár, szül. Erdélyben, 1810. — Böszörményi László lapszerkesztő és orsz. képviselő, szül. Kapos-Apátiban, (Szabolcs m.) 1824. — Schubert Ferenc, kiténő zeneszerző, megh. Bécsben, 1828. — Várasmarty Mihály kosoruzó nagy költőnk, meghalt Pesten, 1855. — Magyar László utazó hazánkba, meghalt Cujuban, 1864.

Nov. 20. Ábrányi (Eördögi) Emil, korán elhunyt színműre és költő, szül. Szt.-György-Ábrányban, (Szabolcs m.) 1820. — I. Vilmos Frigyes, Hessen-Kassel väl. fejedelem, trónra lépett, 1847.

Nov. 21. Drezda elfoglalhatt és Fink porosz tábornok 13,000-nyi seregével Maxen mellett Daun osztrák tábornok fogságába esett, 1759. — Bastide Gyula 1848. francia köztársasági miniszter, szül. Párisban, 1800. — Frankenburg Adolf ismert beszélyírónk, szül. Német-Keresztváron, (Sopronmegye) 1812. — Kisfaludy Károly, a magyar színműirodalom megalapítója, meghalt Pesten, 1830.

Nov. 22. Rothari longobárd király a 388 fejezetből álló első törvénykönyvet kihirdette Páviában, 643. — Mária Terézia, magyar királynő meghalt, 64 éves korában, Bécsben, 1780.

Nov. 23. V. László magyar király Temesvározt megszállta, hogy Cillej halálát a Hunyadyakon meghosztolai nem fogja, 1456; — és meghalt az eskü évfolyamán napján mérgezős következtében, Prágában, 1457. A napolyiak Rómát elfoglalták, 1798. — Márton István híres protestáns író és tanár, szül. Iszka Szt.-György (Veszprém m.) 1760. — Az erdélyi múzeum megnyitott Kolozsvárott, 1859. — Balogh Péter ref. superintendens, megh. Debrecenben, 1870.

Nov. 24. Omer-basa török főhadvezér, szül. Plaszkiban, 1806. — Grant Ulysses északamerikai tábornok Bragg déli tábornokot Chattanoogánál legyőzte, 1863.

Nov. 25. Baker Henrik jeles természetbúvár, megh.

Londonban, 1774. — Pázmándi Horváth Endre epikus költő, szül. Pázmádon, 1778. — Alvinczey József báró, osztrák tőrnagy, meghalt Budán, 1810. — Böhm Lénárd történetíró, szül. Fehérteleplomban, 1833.

Nov. 26. Don José Alvarez, jeles spanyol szobrász, meghalt Madridban, 1827. — Rotteck K. jeles német történész, meghalt 1840.

Hírek.

— (*A Toldy-jubiléum.*) Vasárnap, mint az ünnepély napján, a hivatalos lap közölte, hogy Toldy ő felsége a Lipóttrend lovageresztjével tüntette ki. Az akadémia palotáján nagy nemzet lobogó lengett, s a dísztermet 11 órára oly sokaság töltte be, hogy a később érkezőknek vissza kellett térni. Az emelvényen a Kisfaludy-Társaság s Akadémia tagjai, a hatóságok, egyes lettek küldöttei, a főrentház elnöke, Paulek és Lónyai miniszterek stb. foglalták el. Menyestet adott volt elhelyezve Toldy olajfestésű arcképe, föltötte babárkoszorú. Horváth Mihály, mint az ünnepély elnöke, püspöki ruhában ült egyik asztalnál, s ő mondta a megnyitó beszédet, fölemeltem abban az ünnepély célját, s főkép azt az időt választva, melyben Toldy az irodalom terére lépett, hol akkor csak tövisek terement. E beszéd után költőiség ment fölémni Toldyt a megjelenésre, miatt a kegyesrendi gymnasium dalkara Szepesi Imre egyik dalszerzeményét énekelte, Döngő és hosszantartó éljenzés közt jelent meg a költőiség Toldyval, kit Horváth még néhány meleg szóval üdvözölt, aztán Greguss, mint a Kisf. Társ. titkára adta elő üdvözlését. Greguss igen szép beszédből itt csak annyit említhetünk, hogy jól színező vonásokban rajzolta e század elejének irodalmi viszonyait és Toldy munkásságát. Aztán egy arany tollal nyújtott át az ünnepelőnek e szavakkal: „E toll munkásságod, egyszerűsége azonban diadalod jelvénye. In hoc signo venisti, vidiisti, vincisti.“ A veterán tudós és író megható szavakban mondott köszönetet e kitüntetésért. Az egyetemi dalg leg terre egy igen alkalomszerű dalt énekelte s Horváth Mihály befejezte az ültet 1 óra után. — Később ünnepi lelkoma volt a Frohner-színházban, tartalmaz pohárkoszöntésökkel, este pedig az egyetemi ifjúság rendezett fakilyásmenetet Toldyknak, kit egész nap mindenfelől érkező távsüggönnyök is üdvözöltek.

— (*A jövendő Budapest.*) A közlekedési miniszterium a középvezetési társulat terleti helyiségében állította ki közszemlére azon terveket, melyekre a főváros szépítése és szabályozása szempontjából pályázat volt hirdetve. Itt aztán merészebbnek merészebb és pampház pompásabb alakban látjuk feltűnni Budapestet. Ha bocsát az „gellérthegyi citadella, közel meg a terveket. Egyikén Pantheon koronázza a vén hegyet. Ezt a magyar birodalom ezredes fennállásának emlékművélyéig kellene fölépíteni. A hegyoldal be van ültetve, s meredek oldalán is ösvény kanyarog. A hegyoldali vískók helyét pompás villák foglalják el. Átalában minden tervekészítő igyekezett általakítani a Gellértert, s ha meghagyták is rajta a citadellát, Pest felől mégis elébe tettek valamit oszlopos csarnokot, szintén magyar Pantheonnak. Használó szeretet nyilvánul a királyi palota iránt, mely mindenütt megújulóhódva büszkélkedik a Duna fölött, s környéke esupa monumentalis épület. Egyetlen terv van, mely a palotát úgy hagyja, amint most áll, s egy újat épít épen az alagút fölé, szemközti a láncoldallal. Ezen az alagút egész a hogy magasságáig föl van emelve több emeletes kéjesarnoknak, melybe az clips rendezett sétányainak padmalyairól lehet jutni. E mögött emelkedik az új palota. A budai várkastal eltűnnek. Ugyane terv a szemközti pesti oldalt is egészen általakítja. A láncúthór valódi paradisos. A koronázási domb helyén Ferenc József lovagszobra áll; a Nikó-ház elhordott, s az így megnagyobbított téren áll egyik felöl Széchenyi szobra, másik felöl más valami szobor, köztük szökőkút. A tervek közl van egy, mely a Buda Krisztinavárost nyári lakókkal egészen beépítettnek tünteti fel. A vár bástyái itt is lerombolták, valamint minden terven pusztítva látjuk a kö-övet. Egy harmadik rajz Pest és Buda teljes látképet nyújtja. Mily egyenes, rendez utéik még Budán is. Mily nagyszerű a boulevard, sarkán az operaházal, városligeti végén pedig egy diadalkapu-szerű záradékkal. A felső Dunaparton, hol ma egy kaszárnya van, ott kedvelkedik az országház, előtte liget s abban szobor. Az „újépület“ helyén is nagyszerű házak emelkednek, többi közt egy új templom. A Margitsziget fokmál megy át az összekötő vasuti híd, felső részén robogó vonat, alább kocsik és gyalogok, lumen a Margitsziget is lehet menni. E terven ott vannak már a körutak is, s a Lipótvároson kívül új városrészek. Vannak díszes rajzok egyes részletekre is, minő: új országház, új királyi palota, az alagút homlokzatának kiépítése óriás kioszkki; az „újépület“ általakítása; egyes miniszteriumok háza; új templom terve; szökőkutak; a dunaparti doekok, újpostai kikötő, stb. stb.

— (*A képviselőkész.*) nov. 13-iki ülésén Szlavy bejelentette, hogy miniszterválasz van, s kérte a házat,

hogy a tárgyalásokat napolja el. Nehány napig tehát nem lesz ülé. Az új magyar miniszterelnök kinevezését minden órában várják. Gő. Andrássy Gyula, mint közös külügyminiszter már letette az esküt ő felsége kezébe.

— (*„Az egrő nőlk.“*) című műlapunkból már megkaptuk Stuttgartból a próbanyomatot s mondhatjuk, hogy oly pompás színnyomatu műlappal szolgálhatunk előfizetőinknek, minőt magyar lapnak még nem volt alkalma adhatni, s ékességére válik bármely díszes teremnek. Szépek szép történelmi festményéink művészi sokszorozása ez azon híu másolat után, melyet maga a művész készített az eredeti után. Most már szerényen foly a képek nyomása, s még csak rövid ideig tartó türelemre kéjük előfizetőinket, miután a sok szin miatt 10—12-szer kell nyomnia egy-egy képet, a mi természetesen időt igényel.

— (*Arcképlelepelés.*) Rottenbiller Lipót, volt pestvárosi főpolgármester arcképe — melynek festéséért Székely Bertalan 1000 ft. tisztelet-díjat kapott, — szombaton lepleték le a városház tanács-termeben. Az ünnepélyen különösen a testvérváros tisztviselői voltak nagy számmal képviselve. Leleplezés előtt Barna Zsigmond emlékbeszédet olvasott fel, melyben Rottenbiller életét is hízen rajzolta le. Az életrajzból a következő vázát adjuk: Rottenbiller köztisztviselőben álló pesti halász családban született 1806. nov. 11. született: 1826-ban föltalál jegyző, 1828-ban ügyvéd lett; 1838-ig Pestvárosnál járulnak. Az árvizok nagyremű tévkenységét fejtett ki. A 40-es években a város polgárujeit jó karba rendezte. A József-szobor eszméjének megpendítője volt. Világos után rövid időt át Grätzban volt előlva, innen meneküléven haza jött s a tanuláinak szentelte idejét. 1860-ban utjolog a főváros élén találjuk, azonban csak kevés ideig, mert a körülmények miatt újlog visszavonult a polgári életbe, nem pihenni, de szüntelenül tenni minden lehető, a főváros emelése érdekében. 1865-ben teljhatalom fővárosi kormányzó lett s a vízvezeték létrehozásának indította. Ekkor kapta a Ferenc-József rendet. 1868-ban szélhűdés érte s azon időtől kezdve életereje mindig fogyott, miglen 1870. november 27-én a nyugalom öltbe vette a sir.

— (*„Csángó társulat.“*) Moldvában élő magyar testvéreik elhagyott ügyéről sokszor olvasunk a hírlapokban. Most „egy huzafő“ a P. N.-ban azt indítványozza, hogy testvéreink megmentésére alakuljon a fővárosban egy „Csángó társulat“, mely aztán adakozásra hívna föl a nemzetet, s minden elővetet, hogy azon ellenszenv közt, melylyel a csángó-magyarok nyelvük és vallásuk miatt találkoznak, támogatást nyerhesseken az anyaországban. Sürgeti továbbá az indítványozó, hogy a dunafejedelemségi konzulságokra magyar embereket nevezessen ki, s eszközlje ki a kormány, hogy a csángó iskolákban, habár községek is, a román nyelv mellett a magyar nyelv is bevettessék. Ha a konzulságokat és vicekonzulságokat reformitálja; ha az országgyűlés egy bizonyos évi átalányt szavaz meg most ott csak tengődő iskoláinkra, eszel meg lehetünk elégedve, a többit elvengzeni a „Csángó társulat“. A román kormány ezeket költ a macedonia kucóvllakok megmentésére s miért ne tehetné ezt viszont a magyar kormány is keleti testvéreinkért?

— (*A nőli házár tiszta jövedelme:*) 40,260 ft 30 kr., s a 914 ft 44 krnyi takarékpénztári kamatokkal 41,175 ft 4 krna nőtt. Ebből Törontálba küldtek 12,000 Temeshe 11,000, Szatmárba 8,000, Békésbe 3,600, Krassóba 3,000, Pestmegyebe 1,600 s a hajdukerületbe 1,500, vagyis összesen 41,100 forintot. A postaköltség 25 ft. 72 kr. Maradt még 49 ft 32 kr.

— (*A tud. akadémia pályázatai*) elzárta a következők határnapjai telnek le közelébb: 1. A gr. Teleky József-féle drámai pályázat: ezuttal vigjátékra. Beküldési határnap 1871. december 31-ke. 2. A gr. Karáesyonyi pályázat ezuttal komoly drámaré. Határnap 1871. dec. 31-ke. 3. A Sztrokay jutalom kérdé (A házasságból eredő vagyoni jogviszonyok“). Határnap 1871. dec. 31-ke. 4. Az akadémia nagy-, és Mareibányi mellékjutalomra pályázó könyvek kiadására 1872. január vége tüzettett ki. A Fekészházi alapítványból az 1867—1871 öt-éves körben megjelent illettó munkák 1872. januárban (vagy előbb is) beküldendők. Mire a pályázni kívánókat figyelmezteti, Pest, 1871. nov. 9. Arany János főtitkár.

— (*Színész-jubiléum.*) Egerben e hó 7-kén ülték meg a nyugolomba vonult ösz színész: Fejér Károly ötvenhárom éves színészi s ötven évig viselt farsadalmus színigazgatói pályájának jubileumát. Ez alkalomból a „Katona és szerzetes“ című vigjátékot vették elő, s midőn a közel 80 éves aggyastán szinpadra lépett, Partényiné asszony üdvözlé, szerény babárkoszorút nyújtja át neki. Fejér egyike színésztünk üttörő bajnokainak; az ő társulatánál kezdte meg szini pályáját Csizsár, Lendvai, Feleki, Szatmáryné, s Petőfi Debrecenben szintén az ő társulathoz állt be színésznek, kérve az igazgatót, hogy csak „inszazerepeket ne játszzason vele.“

— (*Pályázati figyelemztetés*) A pályamunkák beküldésének határideje közelédvén, az érdeklettek

ezenl ismételve figyelemztetjük, hogy a kir. magyar Természettudományi Társulat a múlt július hónap elején a következő pályakérdést tűzte ki: „Készíttessék egy népszerű mezőgazdasági vegytan” részletes tervezete és adassék elő egyszerűen az is, hogy szerző mily forrásokat vől a munka megírásánál legelőszérűbben használhatni. Kivánták továbbá, hogy a megbízatásra pályázók a megírandó népszerű mezőgazdasági vegytan egy általuk megválasztandó fejezetét, rendszeresen kidolgozva, mellékeljék.” Az idegen kézzel irt, jellemzőleg jegyzett pályámu, a szerző nevét rejtő, ugyanazon jelmonddal ellátott lepecsételt levél kíséretében legkésőbb 1871. november 30-ig a társulat titkári hivatalába (Pest, Aldunator 1. sz., 1. em.) küldendő. Az igényeknek megfelelő pályámu szerzője megbízatik a népszerű mezőgazdasági vegytan megírásával, melynek kiosteltelija 2000 ft. A különben jónak talált fejezetek pedig a „Természettudományi Közlöny”-ben fognak közöletteni és mint eredeti cikkekk díjaztatni. Lengyel Béla, titkár.

— (Uj lap.) November 2-ika óta a felvidék ismét magyar közlönnyel gyarapodott. Az „Eldörs” című hetilap már megkezdte pályafutását, s ezután minden esütörtökön megjelenik Rozsnyón. Szerkeszti Gothárd Endre. Előfizetési ára egész évre hat frt, évfolyamra egy frt 50 kr. november és december hónapokra pedig egy forint.

— (Halálkozás.) Kisfaludi Liphay András, avariai címzetes püspök és a pozsonyi társas képtalan nagyrepostja, közelébb hunyt el Bécsben 56 éves korában. A temetés nagy ünneppilyl ment végbe Pozsonyban.

— (Történelmi pályázat.) Simay Gergely indítványa folytatán az örmény nemzet bejövételének két százados évfordulija alkalmából 100 darab arany pályadíj van kitűzve Szamosújvár város történetének megírására. A pályázat határdeijél 1872-dik év január 1-je állapított meg.

— (Gyulai Pál „Romhányt”-ja) a külföldi irodalomban is méltatásra talált A „The Academy” című angol hetilapban Patterson, ki Jókaitól fordított le angokra több regényt, részletesen és dícsérve ismertet.

— (Hazánkban a kholera) igen szörványosan s gyér esetekben mutatkozott, s leginkább csak szeptemberben. A hivatalos adatok szerint meghalt benne: Felső-Kámpányban (Bihar) egy ember, Aranydókn (Abaújban) kettő, Krizben (Horvátországban) egy. A kispalugyai esetek Liptóban csak cholericnek voltak.

— (Három magyar irdjny nocturne-re) hirdert előfizetést id. Ábrányi Kornél. E zenemű (zongorára írva) három önálló műdarabot tartalmaz, melyek mindenike egymástól függetlenül három különböző költői képet és kedélyhangulatot tükröz vissza. Címeik a következők: Köny és mosoly. — A dalnok sajksja. — Az erkély alatt. A 28 lapra terjedő mű dízes és szabatos kiállítástát Rózsavölgyi műkereskedése vállalta el s a múlt december havában okvetlenül meg fog jelenni. Az előfizetési ár két frt. Ez ősszeg vagy szerzőhöz (Pest, kerépesi ut 5. sz.) vagy Rózsavölgyi műkereskedésbe (uri utca és szervitátor sarkán) dec. 12 ig küldendő be.

— (A légett Chicago.) amerikai lapok szerint, a sújt csapás alól gyorsan felküzdi magát. A „New-york Tribune” okt. 18-ki kellettel a következő táviratot veszi Chichagóból: „Illinois állam alsó házában tegnap egy törvény fogadtak el, mely Chicago városának az ez által az Illinois és Michigan-esztorna mélyítésére fizetett három millió dollárnyi ősszeget visszatéríti és elrendeli, hogy az ősszeg a nyilvános épületek és hidak fölépítésére fordítsassék. Minden nap újabb alkalmat nyújt a fölbátorodásra. A városban rend uralkodik és szegények bőven részesülnek segélyadományokban. Sokkal józanabb hangulat uralkodik, mint azt a legvörmesebb is várhatta volna. A bankok jelentései is mind kedvezők. — A biztosító-társulatok egész készséggel fizetik veszteségeiket a nélkül, hogy nagyon ragaszkodnának a szabályokhoz. A „Times” az égés által szenvedett kárt ősszesen 150 millió dollárra teszi. A gabnabevitel és hajószállítás ismét roppant mérvben foly; úgy látszik, hogy a város kereskedelme nem vesztett élénkségéből. A new-yorki és bostoni cégek chichagói levelezőknek utasítást adtak, hogy csak nyissanak üzletembereiknek új hitelt és ne töröljenek a régi számlákkal. Soha sem volt a föld kereskedőgn szorgalmasabb város, és reményteljesebb lakosság.”

A magyar tud.-Akadémia november 6-iki ülésén, melyen Horváth Mihály elnökökt, Posti Frigyes értekezett az eltűnt régi magyar vármegyékéről. Egy 1185-iki író 57 megyéről, Boufin egy helyen 54, más helyen 75 megyét emlit. A XVI-ik században egy irónál 65 megyét találunk fölemlítve, 1416-ban 41 megyéről van emlités. Egy rákosi gyűlésen 53 megye volt képviselve. 1476-ban, mikor Buda átadott Hunyadinak, 35 megye képviselője volt jelen. Fessler 63 ra tette a megyék számát. Ebből kitűnik, hogy különféle korszakokban más és más volt a megyék felosztása és száma;

de a kezünknl lévő lajstromok nem teljessék. A megyéknek néha csak határai változtak, néha ellenben területváltoztatást is veszünk észre. Ez utóbbi változás olyformán jött létre, hogy egy-egy főispánnak a szomszéd megyében is levén birtoka, azon földrészt saját megyéjéhez kapcsolta. Mikor a törökök hazánklól kitakarodtak, megkezdődött a határvillogás nem csak az osztrák és lengyel határ felett, hanem magában a hazában a megyék határai fölött is; ennek folytán sok helység más megyébe sorozatott. — Knauz Nándor bemutat néhány XVI-ik századbeli ismeretlen magyar nyomtatványt. A bemutatott könyvek között van két latin grammatika, latin nyelven, az egyik 1509-ből, írálja igen nehézkes és iskolai számúra épen nem létszik alkalmasságnak és célszerűnek. A második könyvecske Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemnek a törökök nyert győzedelmét írja le magyar nyelven; nyomtatott Németüjvárt 1596-ban, szerzője ismeretlen, de alkalmasítást Báthory titkára volt. A beltartalmánál is igen fontos leírás Manlius nyomdász adta ki. Egy más nyomtatvány Zsigmond esáissáruinak fogsgát, fogsgágból kiszabadulását és viselt dolgait énekli meg. — Szerzője szintén ismeretlen. Egy másik magyar nyomtatványban különösen érdekes azon farneszet, mely a munka cimpáját díszíti. A kis munka 1518-ban nyomtatott Bécsben; a magyar farnesztő neve Atzél. E művek kiadatnak a történelmi osztálynak.

A természettudományi társulat november 8-iki ülésén Dapxy László a népfajok életképességéről értekezett, s először is a román és teuton népekről szólt, mely két faj éltharékúttú tűnt föl a küzedelm, melyet most Európa nyugoti részében lefolyni látunk; ennek igazságát értekez a két nagy európai birodalom történetéből hozza le. Egy ideig úgy látszik, hogy a román elem megerősül a felvett germán elemek által, de ez nem tartott sokáig, mert később ismét a germánok kerültek fölül. A francia népre áttérvén, jellemzi a gallokat, és e népfaj befolyásának tulajdonítja a mai franciák minden hibáit. (?) A román népek jelen zese után elődjaja mind ama nagyfontosságú esztákat, melyekben a román és germán nemzetek egymással szemközt állottak, az ujkor első éveitől kezdve le Sedan és Párisig. Ezután áttér a germán faj jellemzésére. Megemlíti, hogy a teuton népek megítélésében gyakran eslatkozottak. Lusan, de szívóssággal töröcsenek eldák után. Három századik igyekeztek a római birodalom megbuktatására, csak miután az sikerült, alkottak maguknak birodalmat; az angolok az egész világot begyarmatosítják; általában a germánok a tudományokban és találmányokban az egész világon a legelsőek. A német fajok között a nép szolgált magyáit az új birodalomnak, mint azt értekező a történelem fonálán kimutatja. E fajhoz a világ három legelső nemzete (német, angol, amerikai) tartozik. Ha már most az ismeretes természettudományi elyeket alkalmazzuk a népekre, előre meg lehet jósolni, melyik az életképes. A román nemzet a közel multban kapott vereségeken kívül még ennél nagyobbakat is fog a germán részéről kapni, (?) míg a román népek teljesen ki nem pusztulnak, mert ez a természettudományi elvek szorint elkerülhetlen. (Sajnáljuk, hogy ilyen handabandákra tért nyit a komoly természettudományi társulat.) — P. Tewrowk Emil a nyelv alaktanáról értekezett.

A földtani társulat f. c. november hó 8-án tartott szakgyűlésén következő tárgyak fordultak elő. Szabó

József egyetemi tanár értekezett az oszlopos elválsról, különösen olvadtt téglákön, előrebocsátván több közetön, különösen a bazaltön észlelhető oszlopok elválsai s ennek képződési emelődét; áttért aztán az értekezés fötárgyára. Salgó-Tarjánön ugyanis egy téglakemence széthordatásánál nagytömegű ősszeolvadtt téglák kerülvén ki, ezek közt igen sokat talált az emlitett közetkéhez hasonló oszlopos elválsállás. Az oszlopok néhány hüvelyk vastagsággal és egész egy lábnyi hosszúsággal bírnak s szabálytalan őt vagy több oldaluk. Világosan kitűnik ebből, hogy a vulkáni közeteken fölemlített réteg-elválsok is az izzó-folyó közet egyenletes lassu kihülésének következményei. Koch Antal gymnasiumi tanár értekezett a bogdányi Csódihegy és környezetének földtani viszonyairól. Kiemelte legelőször is ezen magánálló hegynek feltűnő szabályos kupola-alakját, és beszélt azután annak trachyt-közetéről, melyen különösen a nagyszerű kupolyás-hejtés elváls s a kupnak közepe felé ősszemen hasadékok érdekesek. Kiemelte továbbá, hogy ezen trachyt kup nemcsak geológiai szempontból, de ipari tekintetben is fontos, miután mivélés alatt álló őt kobányája jó minőségű trachyt kövezetekkákkal látja el a testvér fűvást. — Továbbá megejélekezett a mult hó 22-én elhunyt Murchison Roderik híres angol geológiról.

Megjelent új könyvek. „Fehértanplom monográphia.” Böhm Lenárt derék történeiszunk, ki 1867-ben Dél-Magyarország történetét írta meg, vállalkozott rá, hogy szállóvárosának, a határvidékeken fekvő Fehér tanplomnak történetét is megírja és ünnepről kiadja. Böhm L. művét, emitt Fehértanplom polgársága nagyjórészt németül, s a könyv első sorban az ő tanulmányokra van szánva, német nyelven írta meg. Fehértanplom teravárát s pocsót-nyomatáit is munkájához eslatolta, s a ciszitan kiállított, 91 lapra terjedő, nagy 8-ard rétü mü egy frtért Wunder Gyula nyomdászadnd rendelkezett meg Fehértanplomban. — „A természettudományi közlöny” novemberi füzeté következő változatos tartalommal jelent meg: „A talaj és az éghajlat befolyása az ember művelődésére,” Balogh Kálmántól; — „Az egyetem új vegytani intézete,” Than Károlytól; — A természettudományok földatai Németország új nemzeti életében. (Virchow beszéde.) A Mont-Cenis alágú megnyitása. — Adalékok a magyarországi természetbúvárók életrajzához. — Apróbb közlemények; — stb. Az egész olynan ára 5 frt. — Szepesi Izre kegyszerűd tanár mint minden ünneppes alkalomra, a Tolly-jubiläumra is írt egy latin ódát, mely quart-fölön jelent meg. Ugyancsak a hegy tanár a kegyszerű gymnasium énekpara számára is írt „Udyanok,” melyeket az ünneprén elődávja is hallottunk. Ez szintén megjelent nyomtatásban.

Szerkesztői üzenetek.

— Schnez. „A ligetbez.” Még a fűzfaliget is megaprehendálna ilyen versért. — „Betegy anyagok, beteg.” Nincs győgyeszer náluk. — u. Ezek egyike sem vers, hanem rövidorokba írt valami. Ugyan vörsek tekintendő ön, ha valaki így kadencizna: Szaporán — Este van; Loszadál — Bokron át; Hos zabban — Kis babám.

TARTALOM:

Cikkek: „A magyar határö vidék s a határörök.” — „Klaus Gróth dalából.” „Avarági Emiltől.” — „A nagy dífia,” Elbeszélés. (Végo.) „Kézár Emiltől.” — „A párisi szegények és nyomorultak.” — „A magyar birodalmi címer.” — „Kalendár II. storiesky.” „Hőke Lajostól.” — „A nap” (Polyt.) — „Vegyes közlemények.” — „Hirek.” — Képek: „Levas szerocsán a horvát-tét határvidékeken.” — „Határör az állomáson.” — „Horvát-tétországi határörök.” — „A magyar birodalmi címer tervezete.”

Hirdetés.

Kollarits József és fiai

legelső készföhérmemű gyári raktárában Pesten, väci-utca az „YPSILANTI”-hoz legnagyobb választékban legutjánysob árákon kaphatök mindennemű férfi, női és gyermekföhérmek.

Ferll ingek, rumburgi, hollandaj vagy irlandaj vászónból, darabja 2 frt 50, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, 5 frt 50, 6 frt, 6 frt 50, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt. Ferll hálj ingek, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, himzettek, 6 frt, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt, 14 egész 20 frt. Ferll madapolan ingek, 1,50, 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50, 4 frt. Ferll színes ingek, 1 frt 50, 2 frt, 2 frt 50, 3 frt. Ferll gatyák magyar, élmagyar vagy francia szabásra, félvászónból 1,50, 1,55, 1,60, tiszta vászónból 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50. Ferll gallérok, kezelök, nyakkötök, felharisnyák és mindennemű vázsón s batizst zsebkendök. Női ingek vászónból sima 2,25, 2,50, 3, 3,50, 4, 5 himzettek 3, 3,50, 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14 frt, francia mellvárrással 4, 1,50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 frt. Női háló-eszettek 1,85, 2, 2,25, 2,50, 2,75, 3, 3,50, 4, 4,50 5, 6 egész 12 frt. Női francia derék-fűzők 1,50, 2, 2,50, 3, 3,50, 4, 4,50. Női harisnyák legjöbb minőségben pamutból, kötege 4, 4,50, 5, 5,50, 6, 7, 8 egész 15 frt, cernából 11—21 frt. Női alsoszoknyák s nadrágok perkbálból, esikos s piqué barehethöl, éjjeli s pongyola fölötök, mindennemű vázsón s batizst zsebkendök. Flútegek vászónból, madapolánból s színesek a legjutá nyosb árákon, úgy szintén ön-gatyák s felharisnyák. Leányingek minden formában, úgy szintén leány eszettek s harisnyák.

A legnagyobb választékban férfi és női telt alsözönek s nadrágok, ugyszint minden telt áru, legujabb fűnellégek s schwalok. Továbbá ajánljuk nagy raktá unkat rumburgi, hollandaj s irlandaj vászónokban. Darabjáj 25, 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50, 60 egész 120 frt. Creas-vászón 12, 12,50, 13, 14, 16, 16, 17, 18 20—25 frt. Vászónzsebkendök, kötege 3, 3,50, 4, 5, 5,70, 6, 6,50, 7, 8, 9, 10—20 frt. batizstzsebkendök 4,50—30 frt. Türiközök, kötege 5,80, 6,90, 7,50, 9,50, 10, 12 egész 20 frt. Asztalkendök, kötege 5, 5,50, 6 egész 12 frt. Abroszok és damaszt asztal-készletek 6, 8, 10, 12, 18 és 24 személyre minden áron. Színes ägyi kanavaszón, vége 9, 10, 11, 12, 13—16 frt. Függönyök a legnagyobb választékban, egy ablakra 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 frt párja. Asztal- és ägyterítök, kavés abroszok s csemeczkendök. Menyasszonyi készleteket 200 frttól 2000 frt ig készföhérmemű vászónban a legszebb kiállításban szolgálatunk. Nagy árgyözökünköt kívánásgúra bérmentesen beküldjük. Levél általi megrendöl sek még az nap, melyen érkeznök, legjöbb kiválasztásban s zközölletnek eszagelási díjt nem számítunk.

Felölés szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztő társ: Szokoly Viktor. Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum.” A képek Rusz Károly műintézetéből valók.

Pest, 1871. Nyomtatott az „Athenaeum” nyomdái és kiadó rész. Társulat nyomdájában.